

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการประเมินสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทยของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ พบว่าประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ คือ มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 ในปี พ.ศ. 2561 โดยมีประชากรผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก และคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งหมด รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบจึงร่วมกันกำหนดนโยบาย และแนวทางในการรับมือกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุที่จะเกิดขึ้น โดยมีการกำหนดแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งเป็นแผนที่จะกำหนดทิศทางการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุที่สำคัญของประเทศ จากการศึกษาข้อมูลด้านประชากรของจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ประชากรในกลุ่มประชากรสูงอายุของ จังหวัดสมุทรปราการ มีจำนวนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ผู้สูงอายุของ ประเทศ โดยมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเกินกว่า ร้อยละ 10 ของประชากรทั้งจังหวัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จังหวัดสมุทรปราการนั้น เป็นสังคมที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานต้องมีการวางแผนดำเนินยุทธศาสตร์ในการเตรียมพร้อมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพ (Active Aging) และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลเน้นการพึ่งพาตนเอง ซึ่งได้ปรากฏชัดในนโยบายชาติที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการใช้และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกอื่น ๆ ดังปรากฏธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (National Health Commission Office of Thailand, 2009) หมวดที่ 7 ข้อ 53 ว่า ควรอยู่บนพื้นฐานหลักการ ดังต่อไปนี้ 1) มีความสอดคล้องกับวิถีชุมชนวัฒนธรรมจารีตประเพณีความเชื่อศาสนาและนำไปสู่การ พึ่งตนเองด้านสุขภาพ 2) ให้การส่งเสริมการแพทย์ทุกระบบอย่างเท่าเทียมกันเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของระบบสุขภาพ 3) ให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกใช้และเข้าถึงการแพทย์ระบบต่าง ๆ อย่างเท่าเทียม เพื่อการดูแลสุขภาพของตนเอง จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุ ที่อยู่ในเขตเมืองและชนบท ที่มีสภาพทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน ยังมีความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันในการ เข้าถึงบริการสุขภาพอนามัย เนื่องมาจากข้อจำกัดในการเดินทางและการรับรู้สิทธิของผู้สูงอายุในกลุ่ม ต่าง ๆ การส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ดี เช่น การออกกำลังกาย การมีกิจกรรมทางสังคม การรับประทาน

อาหาร การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังถือเป็นการรักษาสุขภาพด้วยตนเองของผู้สูงอายุอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการช่วยลดภาระในการดูแลและให้บริการสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้อย่างมาก

ปัจจุบันแม้ว่าความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์จะเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง แต่ยังคงพบว่าวิทยาการในการดูแลและรักษาสุขภาพผู้สูงอายุนั้น มีลักษณะของความโดดเด่นเฉพาะตัวตามแบบแผนของสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ ที่ได้รับการปลูกฝังและถ่ายทอดองค์ความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตนเองโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) ที่ยังคงมีการใช้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยภูมิปัญญาด้านการดูแลรักษาสุขภาพ ถือเป็นที่พึ่งพิงสินร่วมของชุมชน มีลักษณะเป็นองค์รวมรอบด้าน จักรพันธ์ พรหมฉวย (2559 หน้า 95) ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นองค์ความรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับระบบทางสังคมและวัฒนธรรม มนุษย์รู้จักวิธีการต่าง ๆ ในการบำบัดรักษาและป้องกันโรคมามาก่อนที่จะมีการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ดังจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันยังมีสังคมที่ยังคงความเชื่อในองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการแพทย์ดั้งเดิมของตน เช่น ระบบการแพทย์แบบอายุรเวทของอินเดีย การแพทย์กรีก การแพทย์จีนสำหรับในประเทศไทย ลักษณะความคิด ความเชื่อ พิธีกรรม และแบบแผนการดูแลรักษาโรคแบบพื้นบ้าน ยาสมุนไพร และตำรับยาสมุนไพร การเตรียมและวิธีการปรุงยาสมุนไพร และภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นเฉพาะท้องถิ่น สามารถก่อรูปเป็นองค์ความรู้ด้านปรัชญา และทฤษฎีของการแพทย์พื้นบ้าน เช่น การแพทย์พื้นบ้านล้านนา การแพทย์ชาติพันธุ์ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2552)

จังหวัดสมุทรปราการ ประกาศใช้แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (พ.ศ. 2561 – 2564) ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล แผนการบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 แผนยุทธศาสตร์รายสาขา/เฉพาะรายสาขา และทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ Thailand 4.0 (Micro Cluster) โดยได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างส่วนราชการทุกส่วน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง ผู้แทนภาคเอกชน/ผู้แทนภาคประชาสังคม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย(Stakeholders) เพื่อระดมความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะการทบทวนแผนพัฒนาจังหวัดฯ ให้ครอบคลุมการพัฒนาในทุกมิติ ตลอดจนสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาจังหวัดว่า “เมืองอุตสาหกรรมสะอาด ปลอดภัย น่าอยู่” และกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาพื้นที่ว่า “เมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ เกษตรปลอดภัย แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสมดุลกับการพัฒนาเมือง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมมั่นคงปลอดภัย”(กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด, สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ, 2561) แสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมและมุ่งเน้นคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มในพื้นที่ จังหวัดสมุทรปราการ

โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งมีจำนวนเกินกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งจังหวัด ทุกหน่วยงานจึงต้องเตรียมความพร้อมและรองรับสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) อย่างเต็มรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาท้องถิ่น โดยอาศัยปัจจัยของทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่มาผสมผสานกับวิทยาการที่ทันสมัย โดยจังหวัดสมุทรปราการถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาหาร เครื่องมือในการยังชีพและวิธีการจัดการสุขภาพของตนเอง ซึ่งในปัจจุบันผู้สูงอายุที่มีองค์ความรู้ในเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดโอกาสในการถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ต่าง ๆ ที่ได้สั่งสมและปฏิบัติมาจึงส่งผลให้สิ่งเหล่านี้กำลังค่อย ๆ เลือนหายไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดูแลรักษาสุขภาพตนเอง เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดและรูปแบบการใช้กระบวนการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ และเพื่อเป็นแนวทางสำคัญแก่ทุกภาคส่วนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการดูแลรักษาสุขภาพตนเองของประชาชน ไปสู่การใช้ประโยชน์ตามบริบทที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปยังผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา
3. เพื่อประเมินผลการเรียนรู้การถ่ายทอดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

คำถามการวิจัย

1. ผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ มีองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองอย่างไร
2. ผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ มีกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปยังผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นรูปแบบใด
3. ผู้สูงอายุมีการเรียนรู้การถ่ายทอดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการหรือไม่

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุจังหวัดสมุทรปราการ” มุ่งศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ โดยศึกษากับประชากรที่เป็นผู้สูงอายุในพื้นที่ 6 อำเภอ ของจังหวัดสมุทรปราการ โดยแบ่งขอบเขตของการศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ ดังนี้

การศึกษาเชิงปริมาณ

1. ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปทั้งเพศหญิงและชาย จากผู้สูงอายุจำนวน 6 อำเภอ ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ อำเภอบางเสาธง อำเภอพระประแดงและอำเภอพระสมุทรเจดีย์ มีประชากรทั้งสิ้น 101,505 คน (สำนักทะเบียนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ, 2560)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปทั้งเพศหญิงและชาย จากผู้สูงอายุ จำนวน 6 อำเภอ ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ โดยหากกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณด้วยวิธีการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง ของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973, p. 125) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 398 คน

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และกระบวนการจัดการความรู้ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ ประกอบด้วย

- 3.1 ปัจจัยคุณลักษณะด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ 2) สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ 3) สภาพแวดล้อมทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและ 4) สภาพแวดล้อมทางการเมือง

3.2 ปัจจัยศักยภาพด้านบุคคล ประกอบด้วย 1) องค์กรความรู้ส่วนบุคคล 2) การดูแลรับผิดชอบตนเอง 3) ความสามารถทางการสื่อสาร และ 4) การพัฒนาตนเอง

3.3 ปัจจัยด้านระบบสังคม ประกอบด้วย 1) การหล่อหลอมทางสังคม 2) บทบาทหน้าที่ทางสังคมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และ 3) ความรับผิดชอบต่อสังคม

3.4 ปัจจัยด้านบทบาทของสังคม ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการของภาครัฐ 2) การจัดสวัสดิการของภาครัฐ และ 3) การควบคุมของภาครัฐ

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ อำเภอบางเสาธง อำเภอพระประแดงและอำเภอพระสมุทรเจดีย์

4. ขอบเขตด้านเวลา การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีระยะเวลา 12 เดือน (ตุลาคม 2562 – กันยายน 2563)

การศึกษาเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยเลือกจังหวัดสมุทรปราการ เป็นพื้นที่ในการศึกษาเนื่องจากมีข้อมูลและหลักฐานทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบกับมีความโดดเด่นด้านพื้นที่ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตชุมชนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยลักษณะของภูมิศาสตร์ แหล่งที่ตั้ง ความโดดเด่นและความหลากหลายของวัฒนธรรม รวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาในพื้นที่ 6 อำเภอ ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ อำเภอบางเสาธง อำเภอพระประแดงและอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการเป็นสนามวิจัย อีกทั้งผู้วิจัยมีโอกาสได้ลงพื้นที่จัดโครงการบริการวิชาการในการพัฒนาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้สูงอายุ และหน่วยงานองค์กรในพื้นที่ที่ขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทำให้เล็งเห็นประเด็นที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ รงมทั้งยังมีเครือข่ายในการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาในประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ โดยมีจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 18 คน คัดเลือกกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและภาคประชาสังคมที่มีความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพ และใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองและกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยนำข้อมูลมาพัฒนาโมเดลรูปแบบกระบวนการถ่ายทอดทางภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุและใช้สร้างข้อสรุปร่วมกับการศึกษาที่ได้จากข้อมูลผลการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เป็นความจริงแท้ของชุมชนเป็นศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหา จัดการปรับตัว เรียนรู้ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่
2. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง วิธีการถ่ายทอดด้วยกระบวนการ หลากหลาย โดยอาจจะต้องอาศัยสถานการณ์หรือเหตุการณ์ในการกำหนดกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถใช้เทคนิคหรือวิธีการถ่ายทอดได้อย่างเหมาะสมยังผลให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อผู้รับการถ่ายทอดที่จะเกิดการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต บริบท แวดล้อมและภูมิสังคม ซึ่งอาจใช้กระบวนการที่หลากหลาย ประกอบด้วย การบอกเล่า การสาธิต การปฏิบัติจริง บันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ เป็นต้น
3. การดูแลสุขภาพตนเอง หมายถึง กระบวนการที่บุคคลสามารถกระทำกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งบุคคลได้เลือกปฏิบัติให้เหมาะสมกับตนเอง โดยมีการเรียนรู้และการสนับสนุนจากสังคมวัฒนธรรม และการดูแลตนเองที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพเป็นหนทางที่นำไปสู่การมีสุขภาพดี
4. ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ
5. การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ หมายถึง การรักษาร่างกายและจิตใจให้เป็นปกติอย่าง เป็นกระบวนการ โดยการใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตและมีสุขภาพที่ดี ซึ่งบุคคลได้เลือกปฏิบัติให้เหมาะสมกับตนเอง
6. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในชีวิตประจำวัน ที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีในการป้องกันไม่ให้เกิดความเจ็บป่วย โดยง่าย หรือสามารถรักษาบรรเทาอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับตนเองอย่างได้ผล
7. สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับถิ่นที่อยู่อาศัย ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชากรและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเอง และการถ่ายทอดภูมิปัญญา
8. สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคที่เป็นวิถีชีวิตของประชากร ที่ส่งผลต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเอง และการถ่ายทอดภูมิปัญญา
9. สภาพแวดล้อมทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สภาพแวดล้อมของประชากรที่เกี่ยวข้องกับการรวมตัวกัน การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทางสังคมที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชากร ที่ส่งผลต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองและการถ่ายทอดภูมิปัญญา

10. สภาพแวดล้อมทางการเมือง หมายถึง สภาพแวดล้อมทางการเมืองที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการของภาครัฐที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชากรที่ส่งผลต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองและการถ่ายทอดภูมิปัญญา

11. องค์ความรู้ส่วนบุคคล หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความเชื่อเกี่ยวกับความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพที่ส่งผลต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองและการถ่ายทอดภูมิปัญญา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. มีข้อมูลองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ในจังหวัดสมุทรปราการ
2. มีกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปยังผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา และสามารถนำไปต่อยอดประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นได้
3. ทำให้ทราบผลการประเมินการเรียนรู้การถ่ายทอดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ
4. ผลการวิจัยสามารถนำไปกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหน่วยงานต่าง ๆ ได้